

Nr 589

Av herr **Börjesson m. fl.**, *angående avveckling av statens innehav av skogsmark genom försäljning till enskild, m. m.*

I samband med antagandet av nya bestämmelser för förvaltningen av statens skogsfastigheter vid 1858 års riksdag fastslogs även principen att statens innehav av skogsmark skulle bibehållas oförminskat. För att få ett instrument för praktisk tillämpning av denna princip inrättades genom riksdagsbeslut 1874 den s. k. markfonden, som skulle tillföras från försäljningar av statens skogar och egendomar influtna medel. De medel som på detta sätt tillfördes fonden föreskrevs användas till inköp av »skogsbärande eller till skogsbörd tjänlig mark». Genom särskilda anslag över riksstaten åren 1912—1923 med lånemedel till ett sammanlagt belopp av 3,3 milj. kronor har förstärkning av fondens inköpsresurser skett. Den bärande principen för markfondens inrättande kan närmast sägas ha varit att genom fonden förhindra att influtna medel från försäljningar togs i anspråk för löpande utgifter, vilket skulle innebära att statens innehav av skogsegendomar successivt skulle minska.

Den sålunda knäsatta principen om ett oförminskat statligt skogsmarksinnehav har sedan markfonden infördes uppfyllts och mer än så. Det är nämligen inte oberättigat att tala om en mycket stark expansion i det statliga skogsinnehavet. Under det att den totala arealen produktiv skogsmark och inägojord år 1870 utgjorde 139 000 ha, var motsvarande siffra år 1954 inte mindre än 4 161 000 ha. Visserligen hänför sig de största tillkomstposterna från den s. k. avvitringen i övre Norrland och Dalarna samt från återförvärvade skogar, som tidigare ställts till vissa sågverks disposition. Genom direkta nyinköp i egentlig mening har dock drygt 633 000 ha tillkommit som ett resultat av en aktiv inköspolitik från statsmakternas sida.

Man kan sålunda konstatera att här skett en anmärkningsvärd ökning i statens innehav av skogsmark. Med utgångspunkt därifrån och med tanke på att i dagens situation allt större anspråk ställs på statliga investeringar inom ur utvecklingssynpunkt väsentligare områden, finns det anledning att ifrågasätta om det inte nu vore berättigat att vidtaga en avveckling av markfonden.

Denna tanke finner stöd bland annat i en av riksräkenskapsverket till

Kungl. Maj:t den 28 november 1945 avgiven skrivelse vari föreslogs att markfonden skulle avvecklas samt att domänstyrelsen i stället i likhet med övriga affärsverksstyrelser skulle ha att utverka investeringsanslag för markförvärv. I skrivelsen föreslogs därjämte att domänverket skulle till uppbörd på domänverkets investeringsstat taga de medel som inflyter vid försäljning av mark. Detta förslag har icke föranlett någon åtgärd. I motiveringen framhöll riksräkenskapsverket, att det måste anses oförenligt med numera tillämpad budgetteknik, att försäljning och förvärv av fast egendom icke redovisas över kapitalbudgeten. Domänverkets försäljning och förvärv av mark är nu av helt annan omfattning än då nuvarande ordning för reglering av markfonden vid köp och försäljningar fastställdes av 1911 och 1912 års riksdagar.

I yttrande över motionerna I: 354 och II: 435 till 1959 års riksdag har riksräkenskapsverket ånyo återkommit till sitt tidigare nämnda förslag om avveckling av markfonden samt övergång till reglering av utgifterna för markförvärv genom investeringsanslag och redovisning av vid försäljning av mark inflytande medel på domänverkets investeringsstat. Riksräkenskapsverket framhåller därvid enligt jordbruksutskottets utlåtande nr 30 år 1959: »Härvid bör Kungl. Maj:t liksom nu för markförvärv, som avse att genom arrondering eller liknande åtgärder 'rationalisera lokala förvaltningsenheter', få fritt disponera medel, som ställas till förfogande härför genom anvisande årligen av för ändamålet erforderligt investeringsanslag, medan särskild medelsanvisning bör utverkas av riksdagen för varje mera omfattande markförvärv. Gränsdragningen mellan de mera omfattande markförvärven och övriga förvärv kan självfallet ske på sådant sätt, att den ändrade finansieringsformen icke behöver medföra några praktiska olägenheter. En omläggning på sätt som angivits kommer också utan vidare att innebära, att i form av räntor på utestående köpeskillingar för försåld mark inflytande medel i fortsättningen icke på sätt nu sker tagas i anspråk för markförvärv. Dispositionen på detta sätt av en del av domänverkets avkastning för markförvärv måste anses vara oriktig ur budgetsynpunkt.» Det bör understrykas att riksräkenskapsverkets här refererade synpunkter förtjänar allt beaktande. Det finns nu ingen rimlig anledning varför inte den praxis som tillämpas av andra statens verk även skulle gälla domänverket.

En annan aspekt på denna fråga förtjänar även här beröras, nämligen domänverkets roll i den yttre rationalisering av skogs- och jordbruksfastigheter som bedrivs under medverkan av lantbruksnämnderna. Domänverket har endast i mycket liten omfattning deltagit i markbyten eller i försäljning av kompletteringsskog till enskild brukare. Domänverkets överlåtelser har inneburit en avveckling av innehavet av jordbruk, medan inköpen avsett skogsmark. Under åren 1954—1957 t. ex. inköptes av domänverket cirka 12 200 ha, varav 8 500 ha skogsmark, 800 ha åker och resten

impediment. Försäljningarna under motsvarande tid omfattade cirka 8 300 ha, varav cirka 3 500 ha skogsmark, 2 700 ha åker och resten impediment. Tendensen lär under de senaste åren ha gått i riktning mot ökade inköp av mark men en avstannande försäljning. Den väsentligaste orsaken till den passiva roll i den yttre rationaliseringen som domänverket spelat torde vara den prispolitik som tillämpats. I ett yttrande över motionerna I: 66 och II: 88 till 1959 års riksdag har lantbruksstyrelsen enligt jordbruksutskottets utlåtande nr 30, sid. 17, framhållit: »Vad beträffar marknadsprisnivåns läge har, såvitt av tillgängligt material kunnat bedömas, priset på skogsmark med någorlunda jämn åldersammansättning legat omkring 30 procent lägre än det avkastningsvärde som framräknats med domänverkets kalkylmetod och kapitaliseringsfaktor.»

Under sådana förhållanden är det helt naturligt att domänverket inte kunnat lämna något väsentligt bidrag till rationaliseringsverksamheten.

Domänstyrelsen tillämpar vid sina försäljningar och byten en på vissa teoretiska förutsättningar utformad avkastningsvärdering där kapitaliseringsprocenten är jämförelsevis låg och de sålunda beräknade värdena på skogsfastigheterna blir höga. De marknadsvärden, som tillämpas av lantbruksnämnderna, uppnås vid en kapitaliseringsfaktor om 5,5 procent medan domänstyrelsens avkastningsvärden uppnås vid en kapitaliseringsfaktor om 4,25 procent. Vi anser att gällande marknadsvärde, som överensstämmer med det av lantbruksnämnderna tillämpade, bör tillämpas vid försäljning av skogsfastigheter tillhörande kronan för skogskomplettering.

Tyvärr förefaller i varje fall vid ett ytligt betraktande domänverkets insatser för att förbättra arronderingsförhållandena inom skogsbruket vara påfallande ensidiga. En fortgående förbättring av arronderingsförhållandena tillhör ju de absoluta förutsättningarna för att skogsbruket även skall kunna genomföra en inre rationalisering. En förbättrad arrondering förutsätter emellertid en positiv medverkan från alla ägarkategorier och där gäller verkligen att i egentlig mening praktisera markbyten. I den utsträckning domänverkets förvärv av skogsmark varit betingad av arronderingsförhållanden har förmodligen inte motsvarande insats från domänverket varit av jämförbar storleksordning.

Det vore i detta sammanhang angeläget att närmare beröra principerna för statens innehav av skogsmark. Mycket talar för att bland annat tidigare antydda förhållanden beträffande domänverket nu motiverar en allmän prövning av principerna för statens innehav av skogsmark. Det finns även i detta sammanhang anledning utgå från antagandet, att den enskilda företagsamheten är effektivare än den offentliga. Vårt lands näringsliv bör därför i så stor utsträckning som möjligt baseras på enskilt ägande. Statligt ägande bör enligt vår mening begränsas till områden där det är motiverat av organisatoriska eller sociala skäl. Inom den sektor som kan hänföras dit växer det statliga engagemanget successivt och tar allt större del av sam-

hällets resurser i anspråk. Av denna anledning förefaller det alltmer angeläget att de samhällliga resurserna koncentreras till de sektorer där deras förekomst är klart motiverad. Vi kan här peka på de krav som uppställningen av undervisningen och kommunikationerna kan förutsättas ställa på samhället under de närmaste åren.

När det gäller det statliga ägandet av skogsmark synes diskussionen av omfattningen av det statliga ägandet på detta område böra utgå från den principen, att det statliga ägandet skall begränsas till regioner, där de statsägda skogarna dominerar eller utgör en mycket betydande del av skogsarealen. I regioner där de statliga skogarna utgör en mindre del, t. ex. under 50 procent, förefaller det rimliga vara att statens innehav avvecklas. Om så skedde skulle den förstärkning av det enskilda skogsbruket som på detta sätt skulle åvägbringas innebära ökade rationaliseringsmöjligheter. Det skall i detta sammanhang erinras om de möjligheter till ett rationellt skogsbruk som olika samarbetsformer mellan enskilda skogsägare öppnar. Ur samhällets synpunkt skulle en utveckling som den antydda innebära ett rationellare och produktionskraftigare skogsbruk.

Det är ett ofta omvittnat faktum att överskottet av domänverkets rörelse i relation till den disponerade skogsarealen är mycket låg. Härtill bidrar givetvis det faktum att en väsentlig del av domänverkets marker har en produktivitet som ligger under genomsnittet för landets skogar samt att de till stor utsträckning rör sig om avlägset belägna marker. I viss mån torde emellertid även den omständigheten att domänverkets skogsinnehav i stora delar av vårt land företer en långt gående splittring medverka till den låga avkastningen. Denna ägosplittring medför onödigt höga kostnader. Detta förhållande torde i icke oväsentlig utsträckning vara rådande i de regioner av vårt land där domänverkets skogsinnehav utgör en relativt sett mindre andel av den sammanlagda arealen skogsmark. För att finna en lösning på detta problem som, med den fortgående inre rationaliseringen på skogsbrukets område, blir alltmer framträdande, kan man i huvudsak tänka sig två vägar. Den ena vägen torde vara en ökad samverkan mellan domänverket och enskilda skogsägare, som exempelvis skulle innebära att statligt ägda skogsfastigheter inom områden med enskilda skogsägare, samverkande i skogsbruksområden, skulle anslutas till detta samarbete för att ett rationellt skogsbruk skulle kunna bedrivas. Den andra vägen torde vara att staten i en dylik region avvecklade sitt skogsinnehav till enskilda ägare.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer vi,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t

dels anhålla om att vid försäljning för skogskomplettering av fastigheter tillhörande kronan må tillämpas prissättning i överensstämmelse med gällande marknadsvärde i enlighet med vad i motionen har anförts,

dels anhålla om prövning och förslag rörande avveckling av domänverkets markfond i enlighet med riksräkenskapsverkets i motionen refererade rekommendationer,

dels ock anhålla att en allsidig utredning måtte företagas beträffande vilka principer som i framtiden skall gälla för statens innehav av skogsmark och att därvid beaktas de skäl som föreligger för en avveckling av statens innehav av skogsmark genom försäljning till enskilda i stora delar av vårt land i enlighet med de i motionen framförda synpunkterna.

Stockholm den 27 januari 1960

Fritz Börjesson

John Eriksson
i Bäckmora

Harry Wahrendorff

Emil Elmwall

Jan-Ivan Nilsson
i Tvärålund

John Johansson
i Gränö
